

CSÚROGON SZÜLETTEM (III.)

M E L L Á R L A J O S

Kurányi öregapámat Újvidékre vitték prosztatabetegsége miatt a kórházba megműteni. Sajnos késő volt, nem tudta túlélni a műtétet. Apám éjjel lovaskocsival hozta haza Újvidékről, két fiatal csikóval. Az egész család virrasztva várta. Temetésén nagyon sokan voltak. A koporsóján ez állt: Kurányi József, élt 56 évet. A csúrogi temetőben többször voltam gyerekkoromban, mikor a rokonságból valakit temettek, meg akkor is, mikor a sírköveken a feliratokat arany- vagy ezüsthésszel kellett felújítani. Nemcsak Kurányi öregapám sírkövét szoktam felújítani, hanem felkerestem Mellár öregapám és Mellár dédöregapám sírját is, és a sírköveken felújítottam a nevüket. A sírköveken néztem a feliratokat, hogyan vannak a kőbe vésve, érdekelt, milyen szerszámmal vésik a díszes betűket a kemény kőbe. Azt is láttam, hogy vannak sírkövek, melyek olyan öregek, hogy a neveket már nem lehet elolvasni.

Kurányi öregapám halála után a birtokot szét kellett osztani az örökösök között, amennyire csak lehetett, igazságosan. A leánygyerekek három-három hold földet kaptak, a fiúk pedig négy holdat. Az idősebb fiú Márton bátyám volt, aki a házban maradt nagyanyámmal és a lányokkal, akik még nem mentek férjhez vagy még kiskorúak voltak, meg a Pista nagybátyám, aki még fiatal legény volt.

Édesanyám húga, Julcsa nenám, Gyuri sógorunk párja is megkapta a három hold örökséget, csak a földet nem tudták megművelni segítség nélkül. A géplakatos sógoromnak nehezeére esett az aratás, nem szokta

meg a tűző napot. Apámmal úgy egyeztek meg, hogy vesznek közösen egy cséplőgépet. Apám miattam is beleegyezett a vételbe, mert tudta, hogy nagyon szeretem a gépeket. Vettek egy nagy, tíz lóerős Marschal magánjáró gőzgépet cséplővel és elevátorral, vagyis teljes fölszereléssel. Ennek nagyon örültem. A Gyuri sógorom végezte rajta a nagyjavítást. Tizenkét éves lehettem, de minden áldott nap ott voltam, amíg csak a nagyjavítás tartott. Sógorom a gépet segédjével, Tót Palival szétszedte, a tűzhely részét teljesen kicserélte. Az új tűzhely készítéséhez, a szegceseléshez szükséges nittszögeket megfelelő szerszámmal én csináltam. A rozsdás géprészek csiszolásán és tisztításán kívül tanulmányoztam a gőzgép működését. Amikor a gőzgép lendítőkereke egy irányban halad, hogyan lehet a váltóval visszafelé fordítani, evvel biztosítani, hogy a gőzgép előre és hátra is haladhasson, vagyis a váltókar (a kulissza), milyen alapon működik. Hogyan lesz az egyenletes fordulat gyorsaságának a biztosítása hullámzó megterhelés alatt. A felhalmozott gőzfeszültség szabályozása biztonsági szelepekkel. Ezeket a dolgokat Gyuri sógorom nemcsak megmutatta, hanem működésüket is megmagyarázta. A nagyjavítás után a gépet befestettük, olyan lett, mintha akkor érkezett volna a gyárból.

A Görbe utcában a rokonság tudta, hogy apám cséplőgépet vásárolt Gyuri sógorral felesben. Még a nagyjavításkor vállalták a rokonok, hogy össze fogják állítani a cséplőgéphez a megfelelő csoportot. Rokonainknak nem volt nehéz összeállítaniuk a csoportot, mert már valamennyien dolgoztak cséplőgépnél, mindegyikük olyan munkaerő volt, hogy bármelyik cséplőgép-tulajdonos angazsálta volna őket. Bakai Vince és Urbán Sándor sógor kitűnő etetők voltak, jól tudták, hogyan kell a két karjukkal a búzakévéét széttárni, mint mikor a pap misézés közben karjait kitárja, szent áldást adván a hívőknek. (Igaz, az is fontos munka, mikor a pap karjait kitárja, csak sokkal könnyebb.) Az etetők munkáját meg tudtam ítélni, ha nem is néztem őket. Ha az etető nem tárta szét egyenletesen a búzakévéét, akkor a cséplődobból hangosabb, akadozó bűgás hallatszott, de a gőzkazán hullámzó pufogásából is meg lehetett ítélni az etetők munkáját. Akkoriban a szalmára is nagy szükség volt, kellett az istállóban a lovak és tehének alá alomnak, ebből lett a jó minőségű istállótrágya, de a banyakemence fűtéséhez is fel lehetett

használni. A parasztgazdák nagyon odafigyeltek, hogyan rakják a szalmakazlat, mert annak nem volt szabad beáznia, meg a viharban is biztonságosan kellett állnia. A szalmakazal rakásához Fejős Antal sógorunk nagyon értett, tehát jó munkaező volt. Sorolhatnám a többieket is, akik a cséplőgépnél dolgoztak. Cséplőgépnél nem volt könnyű dolgozni, a tűző napon, melegben, porban, főleg a pelvahordó lányoknak pirkadástól sötétedésig.

A cséplőgép-tulajdonosok leginkább a lecsévelt búzamennyiség után nyolc vagy tíz százalékot kaptak. Nyolc százalékot, ha a parasztgazda kosztot adott, vagy tíz százalékot, ha a munkások saját kosztjukon voltak. Csúrogon nagyon sok cséplőgép volt, vetélkedés is volt közöttük, mert volt, aki hét százalékért csépett. A szerb vagy a magyar búzagazdát nem érdekelte, hogy a cséplőgép tulajdonosa magyar vagy szerb, a fő az volt, hogy a szalmában minél kevesebb búzaszem maradjon, a szalmakazal kifogástalanul legyen megrakva. Maguk után mindent rendben hagyjanak.

Az idénymunkákra vagy egyéb munkára egyénenként egyezkedett a munkás és a munkáltató. A nagyobb munkákra, ahol sok munkásra volt szükség – a csatornák vagy töltések építéséhez, búzaraktári munkákra, búzát forgatni, szelelni, zsákokba rakni és a teli zsákokat a kocsikra vállon kihordani –, mindezekre a munkákra leginkább a bandagazda szokta a munkásokat toborozni, a munkáltatóval egyezkedni. A munkások is panaszaikkal hozzá fordultak. A kubikosmunka nem volt könnyű munka, ma már sokan nem tudják, miből is állt ez a nehéz munka. Egy köbméter föld kiásva 16 talicska föld, de rendszeren, csapósan megrakva; fosznideszkákon leginkább felfelé kellett tolni. A zsákolás sem volt könnyű dolog, mert nemcsak ötven- vagy hatvankilós zsákokat kellett vállon vinni, mert voltak zsákok, melyek nyolcvan kilót nyomtak, ezeket nem tudom miért, zsidó zsákoknak nevezték. Azokat pedig, akiknek kocsijuk meg lovuk volt, és a gabonát fuvarozták, vágányosoknak hívták. A rokonok közül sokan ilyen nehéz fizikai munkát végeztek, e nehéz munkákhoz megfelelő mennyiségű kalóriára van szüksége a szervezetnek. Tudok esetet, mikor a zsákoló férjnek a felesége ebédet hozott, és magával hozta két kisgyerekét. A gyerekek meglátták, hogy apjuk ételében hús is van, sírva kértek belőle. Az apa nem tudta, mit tegyen, neki is hullottak a könnyei.

Nem volt nagyon kilátás az életen könnyíteni, hisz nem lehet egy életen át zsákot hordani vagy a kubikostalicskát tolni. A gazdasági krízis mindjobban érezte hatását. Valamit tenni kellett. De mit? Sokan azon gondolkodtak és vitatkoztak, hogyan lehetne valahová akár csak ideglenesen elköltözni, a család életén könnyíteni.

Ilyen szándékkal nemcsak kubikos, zsákoló, földtelen szegény ember hagyta el Csúrogot, hanem olyanok is, akik nem látták biztosítva a jövőjüket, vagy más körülmények között könnyebb előrehaladást reméltek. Eleinte kevesen vándoroltak el, majd amikor azok visszajelezték, többen nekibátorodtak elköltözni vagy elvándorolni Csúrogról. Akik több hullámban Baranyába mentek, azok elköltöztek. Akik a tengeren túlra, Argentínába, Brazíliába vagy Kanadába mentek, elvándoroltak Csúrogról. Voltak olyan csoportok, amelyek már Csúrogon elkezdték a spanyol nyelvet tanulni, hogy később könnyebben beilleszkedjenek az új környezetbe.

Csúrog községnek a vasútállomáson túl nagy legelője volt. A csordás naponta oda hajtotta ki a faluból a teheneket. A kanász a disznókat korán reggel kihajtotta, a faluban sallangos, karikás ostorával nagyokat durrantva jelezte jövetelét. Most, hogy ezeket a sorokat írom, hirtelen nem tudom, reggel melyikük hajtott előbb a legelőre, a kanász-e vagy a csordás. Ekkor eszembe jutott egy dalocska, melyet egy selypítő kislány énekelgetett, mielőtt a disznót kihajtotta. Anyám többször jókedvében énekelgette, a dallamát is tudom: „Mindár durod a kanász, mindár teverök neki, mindár kihajtom ütet.” Persze, a kanász hajtott ki előbb. A tehenet előbb meg kellett reggel fejni, és csak utána lehetett a legelőre kihajtani. Amíg apám a lovak körül végzelődött, addig anyám a tehenet kihajtotta a sarokra, mert már messziről hallható volt a kürt, mellyel a csordás jelezte jövetelét. A legeltetésért fizetni kellett bizonyos összeget, meg a csordásnak is. A tehén tulajdonosának érdeke volt, hogy a csordás megfigyelje, hogy a tehene mikor folytatott, és ezt jelentse a tehén gazdájának. A csordás ezt szívesen megtette, mert ezért pénzt kapott. A csúrogi községnek volt bikaistállója is, ahol a bikák állatorvos ellenőrzése alatt voltak, és ezeket a bikákat terelték a legelőre a tehén-csordába.

Tavasszal a legeltetés kezdetén a tehenet este meg kellett várni és hazahajtani, de később már egyedül is haza tudott menni. Ugyanúgy a disznók is. A szoptató kocákat a kanász délben hazaengedte, és azok sietve, az emlői megtelve, jobbra-balra himbálódzva, mentek kicsinyeiket megszoztatni.

Csúrog községnek volt még egy nagy területű rétje magas töltéssel és kanálisokkal, melyet a Tisza szabályozásával ragadtak el a folyótól. A rétben is volt legelő. A rétet Csúrog község árverésen adta árendába a föld nélküli szegény embereknek, legyen az szerb vagy magyar. Tudom, hogy a nép valami földreformot is remélt. Földet azok kaptak, akik önkéntesen harcoltak a szerbek oldalán az első világháborúban. Ezek voltak a dobrovoljacok. Akkoriban olyan hírek is keringtek, hogy voltak, akik csak a kukoricásban bujkáltak, de nem harcoltak. Ezek voltak a katonaszökevények, akik az osztrák–magyar hadseregből meglógtak. Ők volt a lógósok. Sajnos, történtek olyan esetek is, mikor a kapott földet a dobrovoljac egyik vasárnap az egyik föld nélküli magyarnak adta ki árendába, a következő vasárnap pedig egy másiknak. Az előállt helyzetet maguk között kellett elintézni, kiegyezni. Édesapám nagyon jól tudta, hogy az egyéni sérelmek miatt nem szabad az egész népet okolni. Az általánosítás fogalma borzalmas következménnyel járhat, erre nagyon sok példát lehetne felsorolni, amikor egy személy bűne miatt több száznak vagy ezernek kell bűnhődni vagy meghalnia.

(Folytatjuk)